

ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

ЗАТВЕРДЖУЮ

СХВАЛЕНО на засіданні кафедри
психології

Директор Навчально-наукового інституту
психології та соціальних наук

Протокол № 1 від «29» серпня 2024 р.

Яна РАЄВСЬКА

Завідувач кафедри Яна РАЄВСЬКА
(підпис)

«29» серпня 2024 р.

**СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ МОДЕЛІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

Галузь знань:	05 Соціальні та поведінкові науки
Спеціальність:	053 Психологія
Рівень вищої освіти:	третій (освітньо-науковий) рівень
Освітня кваліфікація:	доктор філософії з психології
Освітньо-наукова програма:	Психологія

Загальна інформація про навчальну дисципліну

Назва навчальної дисципліни	Міждисциплінарні моделі психологічних досліджень
Шифр і назва спеціальності	053 Психологія
Освітньо-наукова програма	Психологія (підготовка докторів філософії)
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Статус дисципліни	вибіркова (ВКЗ, дисципліна вільного вибору здобувача)
Кількість кредитів і годин	3 кредити ЄКТС / 90 годин. Лекції: 24 години; практичні (семінарські) заняття: 12 годин; самостійна робота: 54 години.
Термін вивчення дисципліни	2 курс, III семестр
Мова викладання	українська (з опрацюванням англomовних першоджерел)
Вид підсумкового контролю	залік
Сторінка дисципліни на сайті	https://maup.com.ua/ua/pro-akademiyu/instituti/imvsn/kafedra-psihologi/disciplini-vilnogo-viboru.html

Структура курсу

Анотація курсу. Навчальна дисципліна «Міждисциплінарні моделі психологічних досліджень» належить до вибірових освітніх компонентів (ВКЗ) освітньо-наукової програми «Психологія» підготовки докторів філософії за спеціальністю 053 «Психологія» і вивчається у III семестрі другого року навчання. Міждисциплінарність сьогодні часто заявляють, але рідко виконують коректно: до психологічного дослідження додають нейронауковий показник або соціологічну змінну, не з'ясувавши, чи сумісні відповідні конструкти й чи можна переносити висновки між рівнями пояснення. Курс навчає робити це методологічно чисто. Здобувачі розмежовують мульти-, між- і трансдисциплінарність, опановують проблему рівнів пояснення та меж редукції, вчаться здійснювати концептуальний переклад – виявляти терміни-омоніми й перевіряти сумісність понять, запозичених із суміжних галузей. Розглядаються моделі інтеграції знання та спільні рамки (біопсихосоціальна модель, системний підхід, мережеві моделі), а також основні інтерфейси психології: з нейронауками, медициною та громадським здоров'ям, соціальними науками й антропологією, цифровими та обчислювальними науками. Практична частина присвячена проектуванню інтегрованого дизайну, гармонізації даних, роботі в міждисциплінарній команді, а також публікуванню й експертизі міждисциплінарних робіт. Окремо курс навчає розпізнавати ситуації, коли міждисциплінарність не потрібна і лише послаблює дослідження.

Розмежування із суміжними освітніми компонентами. Дисципліна не дублює інші альтернативи блоку ВКЗ: «Сучасні дослідницькі програми в теоретичній та прикладній психології» описує стан дослідницького поля психології, а «Методологія досліджень психології діяльності в екстремальних умовах» – методологію польових досліджень у середовищах підвищеного ризику. Не дублює вона й обов'язковий компонент ОК4 «Методологія і методи наукових психологічних досліджень», предметом якого є загальна методологія психологічного дослідження. Предметом цієї дисципліни є способи коректного поєднання психології з іншими науками: узгодження рівнів пояснення, перекладу понять, інтеграції методів і даних.

Предмет вивчення навчальної дисципліни: моделі та механізми інтеграції психологічного знання зі знанням суміжних наук; методологічні умови коректного поєднання понять, методів і даних різних дисциплін у межах одного дослідження.

Мета курсу: сформувати у здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти здатність обґрунтовано визначати потребу в міждисциплінарному підході, коректно поєднувати поняття, методи та дані психології й суміжних наук і проєктувати методологічно спроможні міждисциплінарні дослідження.

Завдання навчальної дисципліни:

1. розмежувати мульти-, між- і трансдисциплінарність; схарактеризувати передумови та рушії міждисциплінарності в сучасній психології;
2. розкрити проблему рівнів пояснення, межі редукції та типові помилки міжрівневого перенесення висновків;
3. сформувати вміння здійснювати концептуальний переклад: виявляти терміни-омоніми, порівнювати операціоналізації та оцінювати сумісність конструктів різних дисциплін;
4. ознайомити з моделями інтеграції знання та спільними концептуальними рамками; розкрити ризики методологічної еклектики;
5. схарактеризувати основні інтерфейси психології з нейронауками, медициною та громадським здоров'ям, соціальними науками й антропологією;
6. ознайомити з можливостями та застереженнями щодо цифрових і обчислювальних підходів у психологічних дослідженнях;
7. сформувати вміння проєктувати інтегрований міждисциплінарний дизайн, планувати гармонізацію даних і оцінювати якість такого дослідження;
8. розвинути навички роботи в міждисциплінарній команді, коректного визначення авторства та підготовки міждисциплінарних публікацій; сформувати культуру відповідального запозичення.

Пререквізити навчальної дисципліни: «Філософія науки» (ОК2); «Методологія і логіка наукового дослідження» (ОК3); «Методологія і методи наукових психологічних досліджень» (ОК4); «Цифрові інструменти та відкрита наука в психологічних дослідженнях» (ОК5); «Якісні та змішані методи в психологічних дослідженнях» (ОК7); володіння англійською мовою на рівні, достатньому для опрацювання наукових статей суміжних галузей.

Постреквізити навчальної дисципліни: «Право інтелектуальної власності та академічна доброчесність у науковій діяльності» (ОК11); вибіркові дисципліни ВК5, ВК6; підготовка теоретичного та емпіричного розділів дисертації, обґрунтування міждисциплінарного характеру дослідження, підготовка публікацій у виданнях суміжних галузей та публічний захист дисертації. Паралельно вивчаються «Сучасні наукові парадигми дослідження особистості» (ОК8) і «Психометрія та статистичний аналіз даних у психологічних дослідженнях» (ОК9).

Програмні компетентності та результати навчання

Інтегральна компетентність (ІК)	ІК. Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати значущі комплексні проблеми професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності у сфері психології, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу. ЗК2. Здатність працювати в міжнародному контексті. ЗК3. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Спеціальні (фахові) компетентності (СК)	СК2. Здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень.

	СК7. Уміння толерувати невизначеність і доводити унікальність власного наукового пошуку в умовах інформаційного / цифрового суспільства. СК9. Здатність здійснювати міждисциплінарні доказові дослідження психологічних феноменів в умовах війни, криз, соціальних трансформацій та невизначеності, розробляти практико-орієнтовані моделі психологічної підтримки, відновлення психічного здоров'я та стійкості особистості із дотриманням етичних стандартів досліджень за участю вразливих категорій населення.
Програмні результати навчання (РН)	РН1. Мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології. РН2. Розуміти загальні принципи та методи психології, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері психології та у викладацькій практиці. РН4. Планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики. РН6. Критично і системно оцінювати результати власної науково-дослідної роботи і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок.

Зміст навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Лекції, год.	Практичні (семін.), год.	Самост. робота, год.
Змістовий модуль 1. Міждисциплінарність як методологічна проблема				
Тема 1	Мульти-, між- і трансдисциплінарність: розмежування понять. Передумови та рушії міждисциплінарності в психології; коли вона не потрібна.	3	1	7
Тема 2	Рівні пояснення та межі редукції: багаторівневий аналіз, механістичне пояснення, типові помилки міжрівневого перенесення висновків.	3	2	7
Тема 3	Концептуальний переклад: терміни-омоніми, порівняння операціоналізацій, критерії сумісності конструктів різних дисциплін.	3	2	7
Тема 4	Моделі інтеграції знання: концептуальна, методична та теоретична інтеграція. Спільні рамки й ризики методологічної еkleктики.	3	1	7
<i>Модульна контрольна робота I</i>				

№ теми	Назва теми	Лекції, год.	Практичні (семін.), год.	Самост. робота, год.
Змістовий модуль 2. Інтерфейси психології та практика міждисциплінарного дослідження				
Тема 5	Інтерфейси психології: нейронауки, медицина та громадське здоров'я, соціальні науки й антропологія. Стандарти доказовості суміжних галузей.	3	2	7
Тема 6	Психологія та цифрові й обчислювальні науки: обчислювальна соціальна наука, цифрова фенотипізація, штучний інтелект; методологічні й етичні застереження.	3	2	7
Тема 7	Проектування інтегрованого дизайну: змішані та інтегровані схеми, спільний протокол, гармонізація даних, критерії якості міждисциплінарного дослідження.	3	1	6
Тема 8	Організація та оцінювання: міждисциплінарна команда й спільна мова, авторство та внески, публікування й експертиза міждисциплінарних робіт, етика.	3	1	6
<i>Модульна контрольна робота 2</i>				
Разом:		24	12	54

Форма підсумкового контролю – залік.

Методи навчання: проблемна та оглядова лекція, лекція-діалог із зіставленням позицій різних дисциплін; семінар-дискусія та науковий колоквиум; аналітичне читання міждисциплінарних публікацій із реконструкцією способу інтеграції; практикум концептуального перекладу (зіставлення операціоналізацій однойменних понять); розбір кейсів некоректного міжрівневого перенесення висновків; проєктний практикум із розроблення інтегрованого дизайну; ділова гра «міждисциплінарний консиліум» із розподілом ролей представників різних галузей; дебати щодо доцільності міждисциплінарного підходу в конкретному дослідженні; взаємне рецензування; рефлексивні методи.

Методи оцінювання: усний контроль (опитування, доповідь, участь у дискусії, дебатах і діловій грі, захист методологічних рішень); письмовий контроль (реконструкція способу інтеграції, словник концептуального перекладу, обґрунтування дизайну, план гармонізації даних, рецензія); практичний контроль (зіставлення операціоналізацій, аналіз рівнів пояснення); тестовий контроль (модульні контрольні роботи); захист індивідуального міждисциплінарного проєкту; самоконтроль, взаємооцінювання та рефлексивний самозвіт.

Технічне обладнання та / або програмне забезпечення

Для якісного викладання та опанування курсу використовуються: навчальні аудиторії та комп'ютерний клас, обладнані мультимедійним проєктором і персональними комп'ютерами; фліпчарт для групової роботи над схемами інтеграції; доступ до мережі Інтернет; наукова бібліотека Академії та доступ до наукометричних баз (Scopus, Web of Science). Використовуються офіційний сайт МАУП (<http://maup.com.ua>), система дистанційного навчання Академії, онлайн-платформи для відеокommунікації, бази публікацій суміжних галузей (APA PsycNet, PubMed, соціологічні та медичні реєстри досліджень), репозитарії відкритих даних, інструменти бібліометричного картування для аналізу міждисциплінарних зв'язків, програмне забезпечення для статистичного аналізу та інструменти спільної роботи над документами.

Форми і методи контролю

Контроль успішності здобувачів освіти поділяється на **поточний і підсумковий (семестровий)**. Окремим накопичувальним видом контролю є захист індивідуального міждисциплінарного проекту.

Поточний контроль здійснюється під час практичних (семінарських) занять і має на меті систематичну перевірку засвоєння теоретичного матеріалу та сформованості вмінь визначати доцільність міждисциплінарного підходу, узгоджувати рівні пояснення, здійснювати концептуальний переклад і проектувати інтегрований дизайн. Формами поточного контролю є: усне опитування; участь у дискусії, дебатах і діловій грі; реконструкція способу інтеграції в опублікованих дослідженнях; практикуми концептуального перекладу; підготовка фрагментів проекту; взаємне рецензування; виконання завдань для самостійної роботи. З огляду на переважання лекційних годин значну частину поточного контролю винесено на перевірку результатів самостійної роботи.

Методи поточного контролю: усний контроль (опитування, бесіда, доповідь, дебати); письмовий контроль (реконструкція, словник перекладу, обґрунтування дизайну, рецензія); практичний контроль (зіставлення операціоналізацій, аналіз рівнів); тестовий контроль; спостереження; проблемні ситуації.

Підсумковий (семестровий) контроль проводиться у формі заліку. Залік виставляється за результатами накопичення рейтингових балів упродовж семестру без проведення окремого підсумкового заходу за умови виконання всіх обов'язкових видів робіт і набуття не менше ніж 60 балів зі 100. Здобувачі, які набрали 35-59 балів, складають залік у терміни, визначені нормативними документами Академії, після доопрацювання невиконаних видів робіт.

Система оцінювання та вимоги

Система оцінювання ґрунтується на принципах об'єктивності, прозорості, гнучкості та високої диференціації. Оцінювання результатів навчання здійснюється за модульно-рейтинговою системою із застосуванням 100-бальної шкали. Максимальна кількість балів, яку може накопичити здобувач за всі види навчальної роботи з дисципліни, становить 100.

Таблиця розподілу балів, які отримують здобувачі

Вид навчальної роботи	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Разом
Робота на практичних (семінарських) заняттях і самостійна робота	20	20	40
Модульна контрольна робота	15	15	30
Індивідуальний міждисциплінарний проєкт	15	15	30
Разом	50	50	100

Поточний контроль оцінюється в межах до 40 балів (робота на заняттях і самостійна робота); модульні контрольні роботи – до 30 балів (дві МКР по 15 балів кожна); індивідуальний міждисциплінарний проєкт – до 30 балів (два етапи по 15 балів). Мінімальна сума балів, за якої дисципліна вважається зарахованою, становить 60.

Критерії оцінювання роботи на практичних (семінарських) заняттях. Оцінюються: обґрунтованість висновку про доцільність або недоцільність міждисциплінарного підходу; коректність роботи з рівнями пояснення; точність концептуального перекладу й виявлення термінів-омонімів; обізнаність зі стандартами доказовості суміжної галузі; узгодженість запропонованого дизайну; критичність щодо запозичених понять і методів; конструктивність участі в дискусії та рецензуванні; дотримання академічної доброчесності.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи. Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі та оцінюється до 15 балів. Оцінювання (частка правильно виконаних завдань): «відмінно» – понад 90 %; «дуже добре» – 82-89 %; «добре» –

75-81 %; «задовільно» – 68-74 %; «достатньо» – 60-67 %; «незадовільно» – менше 60 %. Відсутність роботи – 0 балів.

Критерії оцінювання індивідуального міждисциплінарного проєкту (30 балів).

Проект виконується на матеріалі власного дисертаційного дослідження у два етапи. Якщо здобувач доходить обґрунтованого висновку, що його дослідження не потребує міждисциплінарного підходу, проєкт виконується на модельній задачі, погодженій з викладачем; сам такий висновок, якщо він доказово обґрунтований, оцінюється як повноцінний результат.

Етап 1 (до 15 балів, змістовий модуль 1) – концептуальний аналіз: формулювання проблеми та обґрунтування потреби (або відсутності потреби) у залученні суміжної галузі; визначення рівнів пояснення, задіяних у дослідженні, та характеру зв'язку між ними; словник концептуального перекладу ключових понять із зіставленням їхніх операціоналізацій у психології та суміжній дисципліні; висновок про сумісність конструктів; вибір моделі інтеграції з обґрунтуванням. Критерії: доказовість обґрунтування потреби в міждисциплінарності (до 5); коректність аналізу рівнів пояснення (до 5); якість словника концептуального перекладу та висновку про сумісність (до 5).

Етап 2 (до 15 балів, змістовий модуль 2) – інтегрований дизайн: схема дослідження із зазначенням внеску кожної дисципліни та точок інтеграції; спільний протокол збору даних; план гармонізації та спільного аналізу різнорідних даних; розподіл ролей і компетентностей у міждисциплінарній команді; критерії якості дослідження з урахуванням стандартів обох галузей; етичний блок (зокрема щодо цифрових і чутливих даних); план публікації з визначенням цільових видань і розподілом внесків за таксономією CRediT; публічний захист. Критерії: узгодженість дизайну та чіткість точок інтеграції (до 5); реалістичність плану гармонізації даних і командної роботи (до 5); повнота критеріїв якості, етичного блоку та якість захисту (до 5).

Зведена шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою (для екзамену)	Для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	дуже добре	зараховано
75-81	C	добре	зараховано
68-74	D	задовільно	зараховано
60-67	E	достатньо	зараховано
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Політика курсу

Політика щодо академічної доброчесності. Викладання дисципліни ґрунтується на засадах академічної доброчесності відповідно до Закону України «Про освіту» та нормативних документів Академії (<https://maup.com.ua/ua/navchannya-u-maup/akademichna-dobrochesnist.html>). Матеріали проєкту мають бути оригінальними, супроводжуватися коректними покликаннями на першоджерела й перевіркою на текстові збіги. Порушеннями

академічної доброчесності вважаються академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання.

Політика відповідального запозичення. Поняття, моделі та методи суміжних галузей використовуються лише після з'ясування їхнього змісту в межах галузі-джерела. Неприпустимими є вживання запозиченого терміна в метафоричному значенні без застереження, перенесення висновку з одного рівня пояснення на інший без обґрунтування, а також покликання на дослідження суміжної галузі без розуміння його дизайну й обмежень. Здобувач зобов'язаний консультуватися з фахівцем відповідної галузі щодо тих частин роботи, які виходять за межі його компетентності, і зазначати такі консультації. Твердження про «доведеність» у суміжній галузі підлягають перевірці за її власними стандартами доказовості.

Політика роботи в міждисциплінарній команді та визначення авторства. Внесок кожного учасника фіксується прозоро, зокрема за таксономією внесків CRediT; неприпустимими є «почесне» авторство представників суміжної галузі за формальне погодження, а також невключення тих, хто зробив істотний методичний внесок. Розбіжності між дисциплінарними стандартами (щодо обсягу вибірки, звітування результатів, порядку авторів) обговорюються на початку співпраці й фіксуються письмово.

Політика роботи з даними суміжних галузей. Об'єднання й гармонізація різнорідних даних здійснюються з документуванням усіх перетворень і збереженням можливості відтворення. Під час використання медичних, біологічних і цифрових даних додатково враховуються вимоги щодо захисту персональних і чутливих даних, ризик повторної ідентифікації осіб у поєднаних наборах даних, а також необхідність окремої етичної експертизи. Використання даних, зібраних іншими дослідниками або організаціями, потребує документального підтвердження підстав доступу.

Політика щодо відвідування, дедлайнів і перескладання. Відвідування занять є обов'язковим; пропущені заняття відпрацьовуються у визначений викладачем спосіб. З огляду на переважання лекційних годин обов'язковими для зарахування є виконання аналітичних завдань самостійної роботи, участь у діловій грі «міждисциплінарний консиліум» та публічний захист проекту. Етапи проекту виконуються у встановлені терміни; роботи, подані з порушенням дедлайну без поважних причин, можуть оцінюватися зі зниженням балів. Перескладання здійснюється у порядку, визначеному нормативними документами Академії.

Політика щодо оскарження. Здобувач має право на вмотивоване оскарження результатів оцінювання у порядку, визначеному нормативними документами Академії, звернувшись до викладача, завідувача кафедри або гаранта освітньо-наукової програми.

Політика використання цифрових інструментів та інструментів штучного інтелекту. Використання наукометричних баз, інструментів картування, референс-менеджерів і генеративного штучного інтелекту допускається як допоміжний засіб пошуку, систематизації та мовного редагування за умови прозорого декларування й критичної перевірки результатів. Особливої обережності потребує робота з матеріалами суміжних галузей: згенеровані описи теорій, методів і результатів інших наук часто містять правдоподібні, але хибні твердження, тому кожне таке положення перевіряється за першоджерелом. Неприпустимим є формування словника концептуального перекладу засобами штучного інтелекту без перевірки операціоналізацій за оригінальними публікаціями.

Політика сталого розвитку. Викладання дисципліни узгоджується із Цілями сталого розвитку ООН, насамперед із Ціллю 3 «Міцне здоров'я та благополуччя», Ціллю 4 «Якісна освіта», Ціллю 9 «Промисловість, інновації та інфраструктура» і Ціллю 17 «Партнерство заради стійкого розвитку», оскільки розв'язання складних суспільних проблем потребує співпраці наук.

Методичне забезпечення навчальної дисципліни

Навчально-методичне забезпечення дисципліни включає: силабус дисципліни; конспект (тексти) лекцій; методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять; методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів; методичні рекомендації до індивідуального міждисциплінарного проекту; хрестоматію міждисциплінарних публікацій із питаннями для аналізу способу інтеграції; шаблони словника концептуального перекладу, схеми рівнів

пояснення, інтегрованого дизайну та плану гармонізації даних; банк навчальних кейсів некоректного міжрівневого перенесення висновків; сценарій ділової гри «міждисциплінарний консиліум»; чек-лист оцінювання якості міждисциплінарного дослідження; банк завдань для модульних контрольних робіт; перелік питань до заліку (додаток 1).

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Добронравова І. С., Сидоренко Л. І. Філософія та методологія науки : підручник. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2008. 357 с.
2. Repko A. F., Szostak R. Interdisciplinary Research: Process and Theory. 4th ed. Thousand Oaks : SAGE Publications, 2020. 456 p.
3. Klein J. T. Interdisciplinarity: History, Theory, and Practice. Detroit : Wayne State University Press, 1990. 331 p.
4. National Academy of Sciences, National Academy of Engineering, Institute of Medicine. Facilitating Interdisciplinary Research. Washington, DC : The National Academies Press, 2005. 332 p.
5. Cacioppo J. T., Berntson G. G. Social psychological contributions to the decade of the brain: Doctrine of multilevel analysis. American Psychologist. 1992. Vol. 47, № 8. P. 1019-1028.
6. Engel G. L. The need for a new medical model: A challenge for biomedicine. Science. 1977. Vol. 196, № 4286. P. 129-136.
7. Creswell J. W., Plano Clark V. L. Designing and Conducting Mixed Methods Research. 3rd ed. Thousand Oaks : SAGE Publications, 2018. 520 p.
8. Hall K. L., Vogel A. L., Huang G. C. et al. The science of team science: A review of the empirical evidence and competencies for teams engaged in cross-disciplinary research. American Psychologist. 2018. Vol. 73, № 4. P. 532-548.

Додаткова література

1. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA : Harvard University Press, 1979. 330 p.
2. Craver C. F. Explaining the Brain: Mechanisms and the Mosaic Unity of Neuroscience. Oxford : Clarendon Press, 2007. 328 p.
3. Bechtel W., Richardson R. C. Discovering Complexity: Decomposition and Localization as Strategies in Scientific Research. Cambridge, MA : MIT Press, 2010. 286 p.
4. Klein J. T. Evaluation of interdisciplinary and transdisciplinary research: A literature review. American Journal of Preventive Medicine. 2008. Vol. 35, № 2S. P. S116-S123.
5. Lazer D., Pentland A., Adamic L. et al. Computational social science. Science. 2009. Vol. 323, Iss. 5915. P. 721-723.
6. Insel T. R. Digital phenotyping: Technology for a new science of behavior. JAMA. 2017. Vol. 318, № 13. P. 1215-1216.
7. Fortunato S., Bergstrom C. T., Börner K. et al. Science of science. Science. 2018. Vol. 359, Iss. 6379. Art. eaao0185.
8. Brand A., Allen L., Altman M., Hlava M., Scott J. Beyond authorship: Attribution, contribution, collaboration, and credit. Learned Publishing. 2015. Vol. 28, № 2. P. 151-155.
9. Титаренко Т. М. Психологічне здоров'я особистості: засоби самопомогі в умовах тривалої травматизації : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2018. 160 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. Офіційний сайт МАУП. URL: <http://maup.com.ua>
2. Integration and Implementation Insights (i2Insights) – ресурс із методології міждисциплінарних досліджень. URL: <https://i2insights.org>
3. APA PsycNet. URL: <https://psycnet.apa.org>
4. PubMed. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov>
5. Open Science Framework (OSF). URL: <https://osf.io>
6. CRediT – таксономія внесків авторів. URL: <https://credit.niso.org>

7. EQUATOR Network – стандарти звітування про дослідження. URL: <https://www.equator-network.org>
8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>
9. Google Scholar. URL: <https://scholar.google.com>

ПрАТ «ВНЗ «МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Навчально-науковий інститут психології та соціальних наук

Кафедра психології

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«МІЖДИСЦИПЛІНАРНІ МОДЕЛІ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти. Спеціальність 053 Психологія. ОНП «Психологія». Вибіркова дисципліна (ВКЗ), 3 кредити ЄКТС / 90 год, III семестр, підсумковий контроль – залік.

1. Методичні рекомендації до практичних (семінарських) занять

Практичні (семінарські) заняття (12 год.) мають характер аналітичного та проєктного практикуму. Вони спрямовані на відпрацювання вмінь оцінювати доцільність міждисциплінарного підходу, узгоджувати рівні пояснення, здійснювати концептуальний переклад, проєктувати інтегрований дизайн і працювати в міждисциплінарній команді. Провідними формами роботи є семінар-дискусія, аналітичне читання міждисциплінарних публікацій, практикум концептуального перекладу, розбір кейсів некоректного перенесення висновків, ділова гра «міждисциплінарний консиліум», дебати та взаємне рецензування.

Порядок підготовки до заняття: опрацювати конспект лекції та обов'язкові джерела, зокрема одну публікацію суміжної галузі; виписати ключові поняття з їхніми операціоналізаціями; підготувати відповідний фрагмент власного проєкту; сформулювати запитання до представників інших дисциплін.

Наскрізнний принцип курсу: кожна тема перевіряється питанням «чи справді моєму дослідженню потрібна інша дисципліна і що саме вона додає». Обґрунтована відповідь «ні» є припустимим і повноцінним результатом; необґрунтована відповідь «так» – ні.

Критерії оцінювання роботи на занятті: обґрунтованість висновку про доцільність міждисциплінарного підходу; коректність роботи з рівнями пояснення; точність концептуального перекладу; обізнаність зі стандартами суміжної галузі; узгодженість дизайну; критичність щодо запозичень; конструктивність участі в дискусії. Робота на заняттях разом із самостійною роботою оцінюється в межах до 40 балів за семестр.

Семінар 1 (Тема 1, 1 год.). Види міждисциплінарності та її доцільність

Питання для обговорення:

1. Мульти-, між- і трансдисциплінарність: критерії розмежування.
2. Рушії міждисциплінарності: складні проблеми, нові методи, вимоги фінансодавців.
3. «Декоративна» міждисциплінарність: ознаки та наслідки.
4. Коли міждисциплінарний підхід послаблює дослідження.

Практичні завдання:

1. Класифікувати три опубліковані дослідження за видом міждисциплінарності та обґрунтувати висновок.
2. Оцінити, чи потребує власне дисертаційне дослідження залучення суміжної галузі, і навести докази.
3. Провести дебати за тезою «Міждисциплінарність є обов'язковою умовою наукового прогресу».

Семінар 2 (Тема 2, 2 год.). Рівні пояснення та межі редукції

Питання для обговорення:

1. Рівні аналізу психічного та співвідношення між ними.
2. Доктрина багаторівневого аналізу: принципи та обмеження.
3. Механістичне пояснення: складники, операції, організація.

4. Типові помилки міжрівневого перенесення висновків.

Практичні завдання:

1. Визначити рівні пояснення, задіяні у власному дослідженні, та характер зв'язку між ними.
2. Проаналізувати навчальний кейс некоректного перенесення висновку між рівнями та сформулювати коректний варіант.
3. Побудувати схему багаторівневої моделі досліджуваного явища.

Семінар 3 (Тема 3, 2 год.). Концептуальний переклад

Питання для обговорення:

1. Терміни-омоніми: одне слово – різні конструкти в різних дисциплінах.
2. Порівняння операціоналізацій як спосіб перевірки сумісності понять.
3. Метафоричні запозичення та їх методологічні наслідки.
4. Критерії сумісності конструктів для спільного дослідження.

Практичні завдання:

1. Скласти словник концептуального перекладу п'яти ключових понять власного дослідження.
2. Зіставити операціоналізації однойменного поняття у психології та суміжній галузі й зробити висновок про сумісність.
3. Виявити метафоричні запозичення в запропонованому тексті та оцінити їх коректність.

Семінар 4 (Тема 4, 1 год.). Моделі інтеграції знання

Питання для обговорення:

1. Концептуальна, методична та теоретична інтеграція.
2. Спільні рамки: біопсихосоціальна модель, екологічний і системний підходи, мережеві моделі.
3. Умови продуктивної інтеграції та ознаки еклектики.
4. Що саме має інтегруватися: поняття, методи, дані чи висновки.

Практичні завдання:

1. Обрати модель інтеграції для власного дослідження та обґрунтувати вибір.
2. Реконструювати спосіб інтеграції в опублікованому міждисциплінарному дослідженні.
3. Оцінити запропонований фрагмент дослідження за ознаками еклектики.

Семінар 5 (Тема 5, 2 год.). Інтерфейси психології з іншими науками

Питання для обговорення:

1. Психологія та нейронауки: що додає нейронауковий показник і чого він не доводить.
2. Психологія, медицина та громадське здоров'я: стандарти доказовості й звітування.
3. Психологія, соціологія та антропологія: рівень аналізу й типи даних.
4. Асиметрія престижу дисциплін і її вплив на інтерпретацію результатів.

Практичні завдання:

1. Порівняти вимоги до звітування результатів у психологічному та медичному виданнях.
2. Оцінити, що саме додає до власного дослідження залучення обраної суміжної галузі.
3. Провести ділову гру «міждисциплінарний консиліум»: обговорити задум із позицій різних дисциплін.

Семінар 6 (Тема 6, 2 год.). Цифрові та обчислювальні підходи

Питання для обговорення:

1. Обчислювальна соціальна наука: можливості та обмеження.
2. Цифрова фенотипізація: що вимірюють цифрові показники насправді.
3. Інструменти штучного інтелекту в психологічному дослідженні: коректні й некоректні застосування.
4. Етичні застереження: згода, приватність, повторна ідентифікація, алгоритмічні упередження.

Практичні завдання:

1. Оцінити валідність запропонованого цифрового показника як індикатора психологічного конструкта.
2. Проаналізувати етичні ризики дослідження на цифрових даних і запропонувати способи їх зменшення.
3. Визначити, які завдання у власному дослідженні можна коректно вирішити цифровими методами.

Семінар 7 (Тема 7, 1 год.). Проєктування інтегрованого дизайну

Питання для обговорення:

1. Інтегровані та змішані схеми: точки й способи інтеграції.
2. Спільний протокол дослідження для кількох дисциплін.
3. Гармонізація різнорідних даних: процедури та документування.
4. Критерії якості міждисциплінарного дослідження.

Практичні завдання:

1. Розробити схему інтегрованого дизайну власного дослідження із зазначенням точок інтеграції.
2. Скласти план гармонізації та спільного аналізу даних.
3. Оцінити власний дизайн за чек-листом якості міждисциплінарного дослідження.

Семінар 8 (Тема 8, 1 год.). Команда, авторство та публікування

Питання для обговорення:

1. Міждисциплінарна команда: ролі, компетентності, вироблення спільної мови.
2. Типові конфлікти дисциплінарних стандартів і способи їх узгодження.
3. Авторство та внески за таксономією CRediT у спільних дослідженнях.
4. Публікування й експертиза міждисциплінарних робіт: типові труднощі.

Практичні завдання:

1. Розподілити ролі та внески в уявній міждисциплінарній команді власного проєкту.
2. Дібрати цільові видання для міждисциплінарної публікації та порівняти їхні вимоги.
3. Захистити індивідуальний міждисциплінарний проєкт.

2. Методичні рекомендації до самостійної роботи здобувачів

Самостійна робота (54 год.) є основним обсягом навчального навантаження з дисципліни й передбачає опрацювання публікацій не лише психологічних, а й суміжних галузей. Основні види: аналітичне читання міждисциплінарних досліджень із реконструкцією способу інтеграції; складання словника концептуального перекладу; аналіз рівнів пояснення; розроблення інтегрованого дизайну та плану гармонізації даних; опрацювання стандартів звітування суміжних галузей; підготовка до модульних контрольних робіт і заліку.

Тема	Зміст самостійної роботи	Год.	Форма контролю
Тема 1	Класифікація досліджень за видом міждисциплінарності; обґрунтування потреби в суміжній галузі. Етап 1 проєкту.	7	Обґрунтування
Тема 2	Аналіз рівнів пояснення власного дослідження; розбір кейсів міжрівневого перенесення. Етап 1 проєкту.	7	Схема рівнів
Тема 3	Складання словника концептуального перекладу; зіставлення операціоналізацій. Етап 1 проєкту.	7	Словник перекладу
Тема 4	Реконструкція способу інтеграції в опублікованому дослідженні; вибір моделі інтеграції. Етап 1 проєкту.	7	Реконструкція
Тема 5	Опрацювання стандартів звітування суміжної галузі; аналіз внеску обраної дисципліни.	7	Порівняльний аналіз

Тема	Зміст самостійної роботи	Год.	Форма контролю
Тема 6	Оцінювання валідності цифрових показників та етичних ризиків роботи з цифровими даними.	7	Аналітичне завдання
Тема 7	Розроблення інтегрованого дизайну та плану гармонізації даних. Етап 2 проєкту.	6	Дизайн, план даних
Тема 8	Розподіл внесків за CRediT; добір цільових видань; оформлення та захист проєкту. Етап 2 проєкту.	6	Захист проєкту
Разом		54	

3. Методичні рекомендації до індивідуального міждисциплінарного проєкту

Індивідуальний міждисциплінарний проєкт є наскрізною роботою курсу. Мета – перевірити, чи потребує власне дослідження залучення суміжної галузі, і, якщо потребує, спроектувати методологічно коректне поєднання. Проєкт виконується у два етапи (до 15 балів кожен, разом до 30 балів). Обґрунтований висновок про недоцільність міждисциплінарного підходу для власної теми є повноцінним результатом першого етапу; у такому разі другий етап виконується на модельній задачі, погодженій з викладачем.

Етап 1. Концептуальний аналіз:

1. Формулювання дослідницької проблеми та питання, на яке не вдається відповісти засобами самої психології (або обґрунтування того, що таке питання відсутнє).
2. Визначення суміжної галузі та конкретного внеску, якого від неї очікують.
3. Аналіз рівнів пояснення, задіяних у дослідженні, та характеру зв'язку між ними.
4. Словник концептуального перекладу ключових понять: визначення та операціоналізації у психології та суміжній дисципліні.
5. Виявлення термінів-омонімів і метафоричних запозичень; висновок про сумісність конструктів.
6. Порівняння дослідницьких стандартів обох галузей (дизайни, вимоги до вибірки, звітування).
7. Вибір моделі інтеграції (концептуальна, методична, теоретична) з обґрунтуванням.
8. Оцінка ризиків еkleктики та способів їх уникнення.

Етап 2. Інтегрований дизайн:

1. Схема дослідження із зазначенням внеску кожної дисципліни та точок інтеграції.
2. Спільний протокол збору даних, узгоджений між дисциплінами.
3. План гармонізації різнорідних даних із документуванням перетворень.
4. План спільного аналізу та інтеграції результатів.
5. Розподіл ролей і компетентностей у міждисциплінарній команді; порядок узгодження розбіжностей.
6. Критерії якості дослідження з урахуванням стандартів обох галузей.
7. Етичний блок: захист чутливих і цифрових даних, ризик повторної ідентифікації, потреба в додатковій етичній експертизі.
8. План публікації: цільові видання, розподіл внесків за таксономією CRediT.
9. Рефлексивний коментар: межі власної компетентності та потреба в консультаціях фахівців.
10. Матеріали публічного захисту проєкту.

Критерії оцінювання проєкту (30 балів): доказовість обґрунтування потреби в міждисциплінарності (до 5); коректність аналізу рівнів пояснення (до 5); якість словника концептуального перекладу та висновку про сумісність конструктів (до 5); узгодженість дизайну та чіткість точок інтеграції (до 5); реалістичність плану гармонізації даних і командної роботи (до 5); повнота критеріїв якості, етичного блоку та якість захисту (до 5).

4. Банк завдань для модульних контрольних робіт

Модульна контрольна робота виконується у письмовій (тестовій) формі й охоплює матеріал відповідного змістового модуля. Кожен варіант формується з тестових завдань закритої форми, завдань на відповідність та відкритих (проблемних) завдань. Оцінювання здійснюється до 15 балів за кожну МКР.

Модульна контрольна робота 1 (змістовий модуль 1, теми 1-4)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Мультидисциплінарність передбачає: а) створення спільного поняттєвого апарату; б) паралельне вивчення об'єкта кількома дисциплінами без інтеграції результатів; в) вихід за межі науки; г) заміну однієї дисципліни іншою.
2. Міждисциплінарність відрізняється від мультидисциплінарності наявністю: а) кількох авторів; б) інтеграції понять, методів або даних у спільну рамку; в) фінансування; г) спільної публікації.
3. Трансдисциплінарність додатково передбачає: а) більшу кількість дисциплін; б) залучення позаакадемічних учасників і вихід за межі суто наукових рамок; в) використання статистики; г) міжнародну співпрацю.
4. Доктрина багаторівневого аналізу стверджує, що: а) вищий рівень зводиться до нижчого; б) явища доцільно вивчати на кількох рівнях, а зв'язки між ними потребують окремого обґрунтування; в) рівні незалежні; г) психологічний рівень зайвий.
5. Помилкою міжрівневого перенесення є твердження: а) «активність певної ділянки мозку корелювала з показником тривоги»; б) «оскільки виявлено нейронний корелят, переживання є суто біологічним явищем»; в) «зв'язок потребує подальшої перевірки»; г) «ефект був малим за величиною».
6. Механістичне пояснення передбачає опис: а) лише кінцевого результату; б) складників, їхніх операцій та організації, що породжують явище; в) статистичного зв'язку; г) історії поняття.
7. Термін-омонім у міждисциплінарному дослідженні – це: а) синонім; б) одне слово, що позначає різні конструкти в різних дисциплінах; в) запозичення без перекладу; г) аббревіатура.
8. Найнадійнішим способом перевірити сумісність однойменних понять є: а) порівняння визначень у словниках; б) зіставлення їхніх операціоналізацій і процедур вимірювання; в) консультація з колегою; г) частота вживання терміна.
9. Біопсихосоціальна модель є прикладом: а) методичної інтеграції; б) спільної концептуальної рамки; в) статистичної моделі; г) дизайну дослідження.
10. Методологічна еклектика виявляється в тому, що: а) використано кілька методів; б) поняття й методи різних галузей поєднано без обґрунтування їхньої сумісності; в) залучено кількох авторів; г) дослідження опубліковано в міждисциплінарному виданні.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між видом взаємодії наук (мульти-, між-, трансдисциплінарність) та його ознакою.
2. Установіть відповідність між рівнем аналізу (нейробіологічний, психологічний, соціокультурний) та типом тверджень, що на ньому формулюються.
3. Установіть відповідність між типом інтеграції (концептуальна, методична, теоретична) та її змістом.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Розкрийте критерії розмежування мульти-, між- і трансдисциплінарності.
2. Схарактеризуйте проблему рівнів пояснення та типові помилки міжрівневого перенесення висновків.
3. Опишіть процедуру концептуального перекладу та критерії сумісності конструктів.
4. За наведеним фрагментом дослідження визначте вид міждисциплінарності та оцініть обґрунтованість інтеграції.

Модульна контрольна робота 2 (змістовий модуль 2, теми 5-8)

Частина А. Тестові завдання закритої форми (оберіть одну правильну відповідь).

1. Виявлення нейронного корелята психологічного явища: а) доводить його біологічну природу; б) свідчить про зв'язок, але не про зведення явища до біологічного рівня; в) спростовує психологічне пояснення; г) не має наукової цінності.
2. Стандарти звітування медичних досліджень порівняно з психологічними: а) збігаються повністю; б) мають власні вимоги, які слід урахувати під час спільної публікації; в) не існують; г) є менш суворими.
3. Соціологічний рівень аналізу відрізняється від психологічного передусім: а) методами статистики; б) одиницею аналізу та типом узагальнення; в) обсягом вибірки; г) мовою публікації.
4. Екологічна помилка полягає в: а) неправильному доборі методики; б) перенесенні висновків, отриманих на груповому рівні, на окремих осіб; в) втраті даних; г) порушенні етики.
5. Обчислювальна соціальна наука ґрунтується передусім на: а) лабораторних експериментах; б) аналізі великих масивів цифрових слідів поведінки; в) клінічних інтерв'ю; г) архівних документах.
6. Цифрова фенотипізація передбачає: а) генетичне тестування; б) характеристику поведінки та стану особи за даними цифрових пристроїв; в) опитування онлайн; г) моделювання нейромереж.
7. Основне методологічне застереження щодо цифрових показників полягає в тому, що: а) вони надто точні; б) потребує доведення, що показник справді вимірює психологічний конструкт; в) вони дорогі; г) їх складно зберігати.
8. Ризик повторної ідентифікації осіб зростає, коли: а) дані знеособлено; б) поєднують кілька наборів даних із різних джерел; в) вибірка велика; г) дані зберігають офлайн.
9. Таксономія CRediT призначена для: а) визначення порядку авторів за алфавітом; б) прозорого опису конкретних внесків кожного учасника дослідження; в) оцінювання журналів; г) обліку фінансування.
10. Типовою труднощею публікування міждисциплінарних робіт є: а) відсутність тем; б) складність добору рецензентів, компетентних в обох галузях; в) заборона таких публікацій; г) брак джерел.

Частина Б. Завдання на відповідність.

1. Установіть відповідність між інтерфейсом психології (нейронауки, медицина, соціологія, обчислювальні науки) та специфічним внеском, який він може дати.
2. Установіть відповідність між етапом інтегрованого дизайну (спільний протокол, гармонізація даних, спільний аналіз, інтеграція висновків) та його змістом.
3. Установіть відповідність між ризиком міждисциплінарного дослідження (еклектика, екологічна помилка, повторна ідентифікація, «почесне» авторство) та способом його запобігання.

Частина В. Відкриті (проблемні) завдання.

1. Схарактеризуйте, що саме додає психологічному дослідженню залучення нейронаукових методів і чого воно не доводить.
2. Розкрийте методологічні та етичні застереження щодо використання цифрових даних у психології.
3. Опишіть процедуру гармонізації різнорідних даних та вимоги до її документування.
4. Запропонуйте схему інтегрованого дизайну для наведеної навчальної дослідницької проблеми та визначте точки інтеграції.

5. Перелік питань до заліку

1. Мульти-, між- і трансдисциплінарність: критерії розмежування.
2. Передумови та рушії міждисциплінарності в сучасній психології.
3. Ознаки «декоративної» міждисциплінарності та її наслідки.
4. Умови, за яких міждисциплінарний підхід є недоцільним.
5. Рівні аналізу психічного та співвідношення між ними.

6. Доктрина багаторівневого аналізу.
7. Редукціонізм і антиредукціонізм у міждисциплінарних дослідженнях.
8. Механістичне пояснення: складники, операції, організація.
9. Типові помилки міжрівневого перенесення висновків.
10. Екологічна помилка та помилка атомізму.
11. Терміни-омоніми в міждисциплінарних дослідженнях.
12. Процедура концептуального перекладу.
13. Порівняння операціоналізацій як перевірка сумісності конструктів.
14. Метафоричні запозичення та їхні методологічні наслідки.
15. Концептуальна, методична та теоретична інтеграція.
16. Біопсихосоціальна модель як спільна рамка.
17. Екологічний та системний підходи в інтеграції знання.
18. Мережеві моделі як інструмент міждисциплінарної інтеграції.
19. Методологічна еkleктика: ознаки та способи уникнення.
20. Психологія і нейронауки: можливості та межі інтерпретації.
21. Психологія, медицина та громадське здоров'я: стандарти доказовості.
22. Психологія, соціологія та антропологія: рівні аналізу й типи даних.
23. Асиметрія престижу дисциплін та її вплив на інтерпретацію результатів.
24. Обчислювальна соціальна наука: можливості й обмеження.
25. Цифрова фенотипізація та валідність цифрових показників.
26. Інструменти штучного інтелекту в психологічному дослідженні.
27. Етичні застереження щодо цифрових даних; ризик повторної ідентифікації.
28. Алгоритмічні упередження та їх наслідки для висновків.
29. Інтегровані та змішані дизайни: точки й способи інтеграції.
30. Спільний протокол міждисциплінарного дослідження.
31. Гармонізація різнорідних даних та її документування.
32. Спільний аналіз та інтеграція результатів різних дисциплін.
33. Критерії якості міждисциплінарного дослідження.
34. Міждисциплінарна команда: ролі та вироблення спільної мови.
35. Конфлікти дисциплінарних стандартів і способи їх узгодження.
36. Авторство та внески за таксономією CRediT у спільних дослідженнях.
37. Публікування міждисциплінарних робіт: добір видань і труднощі рецензування.
38. Експертиза та оцінювання міждисциплінарних досліджень.
39. Відповідальне запозичення понять і методів суміжних галузей.
40. Межі власної компетентності дослідника та потреба в консультаціях фахівців.